

Spiritual health from the perspective of western and Islamic scientists

Mostafa Esmacili*

* Department of Islamic Education, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

* **Correspondence** should be addressed to Mr. Mostafa Esmacili; **Email:** mos.esmacili@sbmu.ac.ir

Article Info

Received: Feb 27, 2018

Received in revised form:

Apr 16, 2018

Accepted: Apr 24, 2018

Available Online: Jun 23, 2018

Keywords:

Body

Human nature

Soul

Spiritual health

Spiritual health is a new concept in the area of health, attracting the attention of many health-related researchers in recent decades. This notion was initially proposed and developed in western societies. The health system of our country has begun to investigate the issue in recent years.

Given that spiritual health is rooted in people's beliefs and culture (which are essential elements in defining and exploiting spiritual health), examining the Islamic and western viewpoints toward this concept prevents the waste of many resources and sheds light on the notions that have remained unknown to our society.

Investigating western researchers' studies, papers, and writings on spiritual health and comparing their cultural, ideological, and social infrastructures with ours yield serious and notable differences.

The first important difference between these two perspectives has to do with their view toward human beings. In the writings of western authors, humans are regarded as worldly and physical creatures, with little attention being paid to their spiritual and transcendental dimensions. Even in those cases where sporadic references are made to the spiritual dimensions of humans, spirit is regarded as a follower of the physical dimension (1-5). In contrast, according to our religious-philosophical teachings, humans are two-dimensional creatures, with their spiritual dimension being more serious than the physical one. Therefore, spiritual health should not be solely regarded as a function of humans' physical health. Indeed, this idea was the incentive encouraging western scientists to begin examining spiritual health. More specifically, the effects of spiritual ideologies on humans' physical health (6) motivated secular societies of the west to redirect their attention toward spirituality and theology. Therefore, from the western perspective, spiritual health is at the service of physical health and its attraction is attributed to inexpensiveness and lack of aggression. From the Islamic viewpoint, however, spiritual health is not defined only from the physical vantage point. Instead, it is basically demonstrated in the light of attention to human soul, which is regarded as the independent and major factor of spiritual health in humans. In fact, according to the Islamic viewpoint, spiritual health originates from human soul (7).

The second major difference between Islamic and western perspectives pertains to the impact of spiritual health. For western scientists, the definition of spiritual health is solely founded on human life in this world. Such scientists try to track the effects of spiritual health only in the materialistic world. Conversely, the Islamic viewpoint contends that spiritual health has a much broader definition than the materialistic world, with its domain being spread to the afterlife and eternity. Islamic scientists believe that the complete and inclusive achievement of health is only possible in humans' eternal life (8, 9).

The third distinction entails the difference between western and Islamic approach toward spiritual health. According to the western approach, spiritual health is assessed based on the criteria related to physical health.

Following this approach, spiritual health has to do with whatever is measurable in the realm of physical health. In most of the western researches

and even some studies inside Iran, physical elements have necessarily been taken into account while evaluating spiritual health. This limited and instrumental view toward spirituality and spiritual health leads to the restriction and distortion of the concept of spiritual health. On the contrary, in the Islamic approach, all human dimensions are connected (10). As a result, spiritual health affects both physical health and human soul. This encourages Islamic researchers to believe that spiritual health is at the service of soul as well as body, hence its influence is exercised well beyond the materialistic world.

The fourth discrepancy refers to the way western and Islamic scientists view the factors that may impact spiritual health. According to the western perspective, further attention is paid to the effect rather than that factor that causes this effect. Thus, every spiritual or metaphysical factor that has a positive impact on body receives due attention even if it is an unreal or delusional phenomenon. For example, calmness is a materialistic element of spiritual health from the western perspective. Thereby, everything that leads to calmness is justifiable even if it is mixed with

superstition or false thinking (11) (like what is observed in false mysticism). For this reason, spirituality and religion are two distinct concepts from the western viewpoint. By contrast, according to the Islamic view, spirituality and religion are not separable and the religious ontology of Islam encompasses and analyzes every phenomenon that may have a real effect. From the Islamic vantage point, real and true elements (not just factors that may have some effects on body) are praised in the realm of spiritual health. It should be noted that western scientists are deprived of a reliable metaphysical source that is able to feed them. In Islam, however, valuable sources like the Holy Quran and anecdotes from the innocent prophet and Imams (peace be upon them) are available for researchers.

At the end, we urge that, prior to doing research in the area of spiritual health, respected researchers take notice of these differences and begin their studies by adopting an Islamic and local perspective. By doing so, the results of their studies can be implemented in our society.

Please cite this article as: Esmaeili M. Spiritual health from the perspective of western and Islamic scientists. J Res Relig Health. 2018; 4(3): 1-6.

الصحة المعنوية من وجهة نظر علماء الاسلام وعلماء الغرب

مصطفى اسماعيلي*

* قسم المعارف، جامعة الشهيد بهشتي للعلوم الطبيّة، طهران، إيران.

* المراسلات الموجهة إلى السيد مصطفى اسماعيلي؛ البريد الإلكتروني: mos.esmaeili@sbmu.ac.ir

معلومات المادة

الوصول: ١٠ جمادى الثاني ١٤٣٩

وصول النص النهائي: ٢٩ رجب ١٤٣٩

القبول: ٧ شعبان ١٤٣٩

النشر الإلكتروني: ٩ شوال ١٤٣٩

الكلمات الرئيسية:

الجسم

الروح

الصحة المعنوية

طبيعة الانسان

تعتبر الصحة المعنوية موضوعاً حديثاً في مجال الصحة حيث جذبت اهتمام العديد من الباحثين والمحققين في مجال الصحة في العقود القليلة الماضية. إن هذه الظاهرة وفي عقودها الأخيرة قد تم طرحها وتطويرها في المجتمعات الغربية. و إضافة الى هذا، فإن النظام الصحي في مجتمعنا أيضاً قد دخل في هذا المجال.

نظراً لأهمية الصحة المعنوية باعتبارها ظاهرة لها جذور في أعماق المعتقدات وثقافات المجتمعات ولا يمكن تعريف الصحة المعنوية والانتفاع منها دون أخذ هذه المعايير بعين الاعتبار، فإن النظر الى الاختلاف في تعريف الصحة المعنوية من منظور الإسلام والمجتمعات الغربية يمنعنا من فقدان الموارد وإدخال معايير غير مفهومة ومجهولة لمجتمعنا.

من خلال دراسة الأبحاث والمقالات وكتابات العلماء الغربيين عن الصحة المعنوية ومقارنتها مع البنى التحتية الثقافية والإيديولوجية والاجتماعية لمجتمعنا، نجد أن الاختلافات كثيرة وانها جديرة بالتأمل. إن اول فرق شاسع بين الرأيين هو النظرة الى الطبيعة البشرية. ففي كتابات المؤلفين الغربيين، الطبيعة البشرية هي كائنات دنيوية وجسدية، وقد تم إيلاء الاهتمام بنسبة أقل لأبعاد البشر الروحية والمتسامية. وحتى لو اشارت هذه الكتب الى بعده الروحي فهي في الواقع اتباع لبعده المادي والجسدي (١ - ٥).

بينما في تعاليمنا الدينية والفلسفية، الإنسان هو كيان ثنائي الأبعاد حيث يؤخذ بعده الروحي بنظرة الاعتبار. ولهذا لا ينبغي اعتبار الصحة المعنوية مجرد تابعة للبعد الجسمي فقط، كما كان الدافع للباحثين الغربيين للتطرق بمجال الصحة المعنوية من هذا المنطلق. أي أن الآثار التي تركتها المعتقدات المعنوية على صحة الجسم (٦) دفعت المجتمعات الغربية العلمانية إلى العودة إلى المعنوية والالهيات من جديد. وبالتالي فإن الصحة المعنوية من منظورها الغربي تعني ظاهرة في خدمة صحة الجسم، وجاذبيتها بسبب تكلفتها القليلة وطبيعتها الهادئة.

بينما في الرؤية الاسلامية إن الصحة المعنوية لا تقتصر على الجسم فقط بل تهتم بالروح اهتماماً أساسياً، وذلك لأن الروح في هذه الرؤية، هي التي تعتبر عاملاً مستقلاً وأساسياً للصحة المعنوية لدى الانسان. في الحقيقة، فإن في الرؤية الاسلامية تنشئ الصحة المعنوية من الروح (٧).

الفارق الثاني بين وجهات النظر الإسلامية والغربية قضية تأثير الصحة المعنوية؛ حيث يعرف علماء الغرب، الصحة المعنوية فقط حياة الانسان الدنيوية وبيحثون عن آثارها فقط في حياته المادية. بينما في المنظور الإسلامي، للصحة المعنوية نطاق أوسع بكثير من الحياة المادية والدنيوية حيث يمتد إلى الحياة بعد الموت البشري والحياة الأبدية. وبشكل أساسي، فإن الشكل الكامل لهذه العملية يعني الصحة المطلقة والشاملة تضفي على حياة الإنسان الخالدة معنى و هدفاً (٨ و ٩).

والفرق الثالث هو في اهداف النظرة الى الصحة المعنوية من المنظور الغربي والذي على اساسه يتم قياس

في وجهة نظرهم، حتى لو كان ذلك العامل خرافة او فكراً باطلاً (كالعرفان الكاذب او ماشابه ذلك) (١١) ولهذا السبب، تعتبر المعنوية والدين في الرؤية الغربية، موضوعين متميزين، في حين أن المعنوية، في الرؤية الاسلامية، لا تنفصل عن الدين، ووجود الانطولوجيا الدينية الإسلامية تتضمن أي ظاهرة لها تأثير حقيقي ويمكن تحليلها.

من وجهة نظر الاسلام، المعايير التي لها اصاله وحقيقة فهي قيمة ومفيدة، لا العوامل التي لها اثر على الجسم باي نحو كان. هنا جدير بالذكر ان المفكرين الغربيين محرومون من مصدر ماورائي وموثوق به حيث يمكن أن يطعمهم في هذا المجال.

لكن في المجالات الاسلامية فهناك مصادر قيمة كالقرآن الكريم والروايات النافعة للمعصومين عليهم السلام حيث تجعل أيدي الباحثين مفتوحة للقيام بالدراسات.

وفي النهاية تجدر الإشارة إلى ملاحظة مهمة و هي أن الباحثين المحترمين يجب أن ينتبهوا الى هذه الاختلافات قبل الخوض في مجال الصحة المعنوية وان يدخلوا في هذا المجال من وجهة نظر الثقافة الاسلامية والوطنية حتى يمكن الاستفادة من نتيجة عملهم في مجتمعنا.

معايير المكونات الصحية أيضاً من خلال توازن صحة الجسم. فهذه النظرة ترى الصحة المعنوية في كونها قابلة للتقييم في المجال الجسمي.

في معظم الدراسات الغربية وحتى الدراسات المحلية لدينا، لا بد ان نرى هناك اهتماما للمعايير الجسمية وهذا يؤدي الى إيجاد نظرة محدودة وغير سليمة تجاه المعنوية والصحة المعنوية والتي، بطبيعة الحال، سوف تؤدي إلى ضيق النظر وخفض أهمية الصحة المعنوية.

لكن في الرؤية الاسلامية، تستطيع الصحة المعنوية ان تجعل اثرا مستقلا على روح الانسان بالاضافة الى آثارها على الصحة الجسمية، وذلك لاستمرارية الابعاد الوجودية للانسان (١٠). وهذا ما تدفع الباحث الاسلامي الى ان يرى الصحة المعنوية في خدمة الروح والجسم ونطاق تأثيره اوسع من الدنيا المادية.

الفارق الرابع في المعايير المؤثرة في الصحة المعنوية. وبما ان في المنظور الغربي، هناك اهتمام الى الاثر اكثر من العامل المؤثر، فينظرون الى اي عامل معنوي أو ما فوق المادة الذي له تأثير إيجابي على الجسم، حتى لو كان امراً غير واقعي ووهيماً.

وعلى سبيل المثال، ان السكينة في المنظور الغربي من احدى المكونات المادية للصحة المعنوية، فأى عامل يجلب هذه السكينة فهو مقبول ومبرر

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Please cite this article as: Esmaili M. Spiritual health from the perspective of western and Islamic scientists. J Res Relig Health. 2018; 4(3):1-6.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سلامت معنوی از منظر دانشمندان مغرب زمین و اسلام

مصطفی اسماعیلی* ID

* گروه معارف، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

* مکاتبات خطاب به آقای مصطفی اسماعیلی؛ رایانامه: mos.esmaeili@sbmu.ac.ir

اطلاعات مقاله

دریافت: ۸ اسفند ۹۶

دریافت متن نهایی: ۲۷ فروردین ۹۷

پذیرش: ۴ اردیبهشت ۹۷

نشر الکترونیکی: ۲ تیر ۹۷

واژگان کلیدی:

جسم

روح

سلامت معنوی

ماهیت انسان

سلامت معنوی^۱ عنوانی جدید در حوزه‌ی سلامت است که در چند دهه‌ی اخیر ذهن بسیاری از پژوهشگران و محققان حوزه‌ی سلامت را به خود معطوف داشته است. این پدیده در دهه‌های اخیر در جوامع غربی مطرح شده و گسترش پیدا کرده است. پیرو آن، نظام سلامت جامعه‌ی ما نیز به این مقوله ورود پیدا کرده است. با عنایت به اینکه سلامت معنوی پدیده‌ی است که در اعماق باورها، عقاید و فرهنگ جوامع ریشه دارد و بدون توجه به این مؤلفه‌ها نمی‌توان سلامت معنوی را تعریف کرد و از آن بهره برد، از این‌رو نگاهی به تفاوت تعریف سلامت معنوی از منظر اسلام و جوامع غربی، از هدر رفتن منابع و معرفی مقوله‌ی که برای جامعه‌ی ما ناشناخته و نامفهوم باشد، جلوگیری می‌کند.

با بررسی پژوهش‌ها، مقاله‌ها و نوشته‌های پژوهشگران غربی درباره‌ی سلامت معنوی و مقایسه‌ی آن با زیرساخت‌های فرهنگی، عقیدتی و اجتماعی جامعه‌ی خودمان، به تفاوت‌هایی می‌رسیم که بسیار جدی و قابل تأمل است.

اولین تفاوت جدی بین دو دیدگاه، نگاه به ماهیت انسان است. در نوشته‌های نویسندگان غربی انسان مقوله‌ی دنیایی و فیزیکی به شمار رفته و کمتر به ابعاد روحی و متعالی وی توجه شده است و اگر اشاره‌ی هم به ابعاد روحی انسان شده، به تبعیت از بُعد جسمانی او است (۱ - ۵)؛ درحالی‌که در آموزه‌های دینی - فلسفی ما، انسان موجودی دو بُعدی است که به بُعد روحانی او به صورت جدی توجه شده است. از این‌رو، نباید سلامت معنوی صرفاً تابع بُعد جسمانی انسان تلقی شود، چنانکه انگیزه‌ی ورود پژوهشگران غربی به حوزه‌ی سلامت معنوی از همین روزنه شروع شده است؛ یعنی آثاری که باورهای معنوی بر سلامت جسم از خود بر جای گذاشت (۶) موجب شد که جوامع دنیاگرای^۲ غربی مجدداً به سوی معنویت و الهیات برگردند. از این‌رو، سلامت معنوی در نگاه غربی آن، پدیده‌ی در خدمت سلامت جسم است و جذابیت آن هم به دلیل کم هزینه بودن و غیرتهاجمی بودن آن است؛ درحالی‌که در نگاه اسلامی سلامت معنوی صرفاً برای جسم تعریف نمی‌شود، بلکه توجه اساسی آن به روح است؛ زیرا در این نگاه، روح است که عامل مستقل و اصلی سلامت معنوی وجود انسان به شمار می‌آید. در واقع برمبنای نگاه اسلام سلامت معنوی از روح نشئت می‌گیرد (۷).

دومین تفاوت بین دیدگاه اسلامی و غربی در حیطه‌ی تأثیر سلامت معنوی است؛ به

^۱) spiritual health

^۲) secular

فرامادی که اثر مثبتی بر جسم داشته باشد توجه می‌شود، حتی اگر امری غیر واقعی و توهمی باشد. برای مثال آرامش یکی از مؤلفه‌های مادی سلامت معنوی از نگاه غربی است. حال استفاده از هر عاملی که این آرامش را به ارمغان آورد، اگرچه خرافه یا تفکری باطل باشد (۱۱) (نظیر آنچه در عرفان‌های کاذب دیده می‌شود)، در این نگرش توجیه‌پذیر است. به همین دلیل در نگاه غربی معنویت و دین دو مقوله‌ی جدا از هم تلقی می‌شود، درحالی‌که در نگاه اسلامی معنویت از دین جدا نیست و هستی‌شناسی دینی اسلام، هر پدیده‌ی را شامل می‌شود که به نحوی اثر واقعی داشته باشد و می‌تواند آن را تحلیل کند. در نگاه اسلام مؤلفه‌هایی در حوزه‌ی سلامت معنوی ارزشمند است که از واقعیت و حقیقت برخوردار باشد، نه صرفاً هر عاملی که به نحوی آثاری بر جسم داشته باشد. البته باید یادآور شد که متفکران غربی از منبع ماورائی معتبری که بتواند آنان را در این حوزه تغذیه کند، محرومند، اما در حوزه‌ی اسلامی با وجود منبع ارزشمندی مثل قرآن کریم و روایات ارزشمند معصومین (علیهم‌السلام) دست پژوهشگر باز است.

در پایان نیز یادآوری این نکته لازم است که پژوهشگران محترم قبل از ورود به حوزه‌ی سلامت معنوی به این تفاوت‌ها توجه کنند و از موضع فرهنگ اسلامی و بومی خودی وارد این حوزه‌ی مهم پژوهش شوند تا نتیجه‌ی کار آنان در جامعه‌ی ما امکان استفاده داشته باشد.

گونه‌ی که دانشمندان غربی سلامت معنوی را صرفاً برای زندگی دنیایی انسان تعریف؛ و آثار آن را تنها در حیات مادی او جستجو می‌کنند. درحالی‌که در نگاه اسلامی سلامت معنوی حیطه‌ی بسیار وسیع‌تر از حیات مادی دنیایی دارد و دامنه‌ی آن به حیات پس از مرگ انسان و زندگی جاوید او گسترده است و اساساً شکل کامل این فرایند یعنی سلامتی مطلق و همه‌جانبه در زندگی جاوید انسان معنی پیدا می‌کند (۸ و ۹). سومین تفاوت، در انگیزه‌ی رویکرد به سلامت معنوی در نگاه غربی است، که بر اساس آن، معیار مؤلفه‌های سلامت نیز با ترازوی سلامت جسم سنجیده می‌شود. این نگاه، چیزی را سلامت معنوی می‌داند که تأثیری سنجش‌پذیر در حوزه‌ی جسم داشته باشد. در بیشتر پژوهش‌های غربی و حتی داخلی نیز در سنجش سلامت معنوی حتماً به یک مؤلفه‌ی جسمانی توجه شده است و این مسئله موجب می‌شود که نگاهی محدود و ابزاری به معنویت و سلامت معنوی ایجاد شود که البته محدودنگری و استحاله‌ی سلامت معنوی را نیز به دنبال خواهد داشت. اما در نگاه اسلامی، به دلیل پیوستگی ابعاد وجود انسان (۱۰)، سلامت معنوی ضمن اینکه آثاری بر سلامت جسم دارد، می‌تواند اثر مستقل بر روح انسان نیز داشته باشد. این حقیقت پژوهشگر اسلامی را بر آن می‌دارد تا سلامت معنوی را در خدمت روح و جسم و دامنه‌ی تأثیر آن را در حوزه‌ی فراتر از دنیا ببیند. چهارمین تفاوت، در مؤلفه‌های تأثیرگذار سلامت معنوی است. چون در نگاه غربی، بیشتر به اثر توجه می‌شود نه مؤثر، از این رو به هر عامل معنوی یا

استناد مقاله به این صورت است:

Please cite this article as: Esmaeili M. Spiritual health from the perspective of western and Islamic scientists. J Res Relig Health. 2018; 4(3): 1-6.

References

- Nasri A. The Perfect man's image from the perspective of schools. Allameh Tabataba'i University 1997. 157 p. (Full text in persian)
- Nasri A. The Perfect Man's View from the Viewpoint of the Schools. Allameh Tabataba'i University 1997. 347-8 p. (Full text in persian)
- Bayat AR. Terminology of Humanism. Ravagheh Andisheh. 34 p. (Full text in persian)
- Bayat AR. Terminology of Humanism. Ravagheh Andisheh. 137 p. (Full text in persian)
- Ghanbari. A Cash For Humanism and Liberalism: Faraz Andish; 2004. 24 p. (Full text in persian)
- Komstock et al. In an eight-year study, they found that those who had religious behaviors were less likely to suffer from cardiovascular disease, and that their anxiety was less likely to die. According to the article on the spirituality of religion and health, Ahmad Reza Jalili. (Full text in persian)
- Ismaeli M. The Basics and Indices of Spiritual Health. Tehran - Hoghoghi 2017. (Full text in persian)
- Holy Quran. soure Anam, Aye 127.
- Holy Quran. soure Younes, Aye 25.
- Ismaeli M. The Basics and Indices of Spiritual Health. Tehran - Hoghoghi 2017. 44 p. (Full text in persian)
- Ismaeli M. The Basics and Indices of Spiritual Health. Tehran - Hoghoghi 2017. 164 p. (Full text in persian)